

Ooit stond Piet Post, columnist, interim schoolleider en adviseur, zelf aan de wieg van een vernieuwende voortgezet onderwijschool. Dit schooljaar reist hij voor Van Twaalf tot Achttien door Nederland, en stelt zich de vraag: hoe staat het er voor met onderwijsvernieuwing in ons land?

Trots op een bijzondere



Aan het werk in een Amadeus domein

TEKST PIET POST FOTO'S AMADEUS LYCEUM

Carel Konings is sinds 2013 rector van het Amadeus Lyceum, een school voor vmbo t, havo, atheneum en gymnasium in Vleuten, onder de rook van Utrecht. Hij trof twee jaar geleden een school aan met een fantastische sfeer, maar de leeropbrengsten lieten te wensen over. 'Dat het met de leeropbrengsten niet goed gaat op vernieuwende scholen wordt door heel veel mensen geweten aan het feit dat die scholen anders georganiseerd zijn. Maar uit onderzoek blijkt dat het veel nieuwe scholen overkomt. Een nieuw gebouw, snel uitdijende leerlingenaantallen, een even zo snel groeiend docententeam, dat zijn allemaal factoren die de resultaten onder druk zetten,' zegt de gedreven ogende schoolleider.

De school is in 2004 opgericht, deels als opvolger van het De Bruijne Lyceum in Utrecht dat langzaam ter ziele ging en in 2006

werd opgeheven. Bevlogen onderwijzers, onder leiding van de eerste rector Jeanine Vlastuin, kregen en grepen de kans om in de nieuwbouw van Leidsche Rijn een vernieuwend onderwijsconcept te beschrijven en uit te voeren. Fundamenteel werden de zogenaamde kernwaarden: dialoog en respect, zelfsturing, persoonlijke ontwikkeling en creativiteit. De school telt op dit moment 1350 leerlingen en zal doorgroeien naar 1700 leerlingen.

Leerlingen serieus nemen

'Voor mij is de kern van onze aanpak dat wij leerlingen heel serieus nemen. Er is sprake van gelijkwaardigheid, geen hiërarchie. En dat vormt de basis van een plezierig leerklimaat. Steeds de dialoog zoeken. Zo hebben we geen conrector voor uitgestuurde leerlingen of een apart lokaal daarvoor. Ik ben er van overtuigd

school



dat je meer bereikt als je de leerling de ruimte geeft zijn eigen curriculum te doorlopen.'

'We hebben drie lesvormen. We kennen instructie in de serre, waarbij de docent het proces bepaalt, werktijd in het domein, waarbij leerlingen zelfstandig werken maar aan een onderwerp dat de docent bepaalt en keuzewerktijd waarbij de leerling zelf bepaalt waar hij aan werkt.

Een domein is een grote ruimte waar maximaal 90 leerlingen kunnen werken. Elk domein heeft een domeinbeheerder die zorgt dat er ordelijk gewerkt wordt. Burak was enkele jaren domeinbeheerder, inmiddels is hij ICT-coördinator. Hij vertelt vol trots dat hij aan de wieg van de leerdomeinen heeft gestaan, namelijk als leerling van het eerste uur! 'De invoering van die domeinen heeft mij veranderd. Ik kreeg veel gelegenheid om zelfstandig te werken. Ik

steeg opeens, man, ik steeg onwijs! Ik sta helemaal achter het idee van de domeinen!'

Konings legt uit dat de keuzevrijheid ook zijn schaduwzijde bleek te hebben. 'Je veronderstelt dat een leerling altijd zichzelf kan motiveren om zinvol met iets bezig te gaan. Dat blijkt echter niet steeds het geval.' Hij vertelt over zijn eerste contact met de leerlingenraad. Een van de leerlingen vroeg hem beschroomd of hij wist hoe lang de gemiddelde speelfilm duurt. Dat bleek 90 minuten te zijn. Toen de leerling er daarna op wees dat dat ook de duur van een lesblok op het Amadeus was, viel het kwartje. 'Toen hebben we de mobieltjes uit de domeinen verbannen. We hebben de leerlingen een beetje moeten helpen bij hun zelfsturing, zeg maar.'

Blijven schaven

'Om de resultaten te verbeteren moesten zaken worden aangepast. De verhouding tussen de drie lesvormen was eerst 1:1:1. Die hebben we verschoven ten gunste van de instructietijd. Nu is het grofweg 2:1:1. Maar het concept is niet veranderd. We hebben alleen de zelfstandigheid van leerlingen meer structuur gegeven. Ook de lessentabel is wat anders geworden: meer tijd voor de 'harde' vakken. En we hebben lesmethoden de school ingehaald. Die waren hier niet toen ik kwam. Alle docenten maakten hun eigen lesmateriaal. Moet je je voorstellen! Als je bedenkt dat toen 70% van de docenten onder de 30 was en relatief onervaren, dan was dat een hoge eis. Je vraagt aan zo'n nieuwe collega: geef hier gedifferentieerd les, met eigen lesmateriaal en doe dat ook nog eens vakoverstijgend. Ze werden totaal overvraagd. Bovendien waren er toen zelfsturende teams, voor die jonge leraren best een hele opgave. Nu zijn er 4 afdelingsteams en heb je een leidinggevende in de persoon van de afdelingsleider. Ook de leergebieden waar we toen in werkten hebben we losgelaten. We hebben vaksecties ingevoerd met een voorzitter die verantwoordelijk is voor de doorlopende leerlijn en de doorlopende toetslijn.'

'Met die aanpassingen hebben we het concept niet tekort gedaan. We zijn nog steeds een vernieuwende school die leerlingen heel veel vrijheid biedt en daarmee de gelegenheid om unieke leerervaringen op te doen. Maar we stellen wel eisen. Kon je vroeger elk extra vak kiezen dat je maar wilde, nu eisen we dat je voor de basisvakken goede cijfers hebt. Als die resultaten te wensen overlaten, dan voor jou geen extra vak.'

Konings constateert dat vele vernieuwingscholen onvoldoende aandacht hebben gehad voor het beoordelingskader van de inspectie. En dat is jammer, want dat heeft onderwijsvernieuwing onnodig in discrediet gebracht. Ook leerlingen van vernieuwingscholen willen graag een diploma halen.

Je moet en kunt met onderwijsvernieuwing bezig zijn op een manier waarbij het voldoen aan het inspectiekader een hygiënische voorwaarde is.'

'Veel vernieuwingscholen hebben zo'n beetje dezelfde route doorlopen. Met heel veel idealisme gestart. Vervolgens door de snelle groei achterblijvende leeropbrengsten die geleid hebben tot imagoschade onder de ouders. Daar kampten wij ook mee. Bij mijn start op het Amadeus lyceum werd ik geconfronteerd met abominabele examenresultaten waarbij het verschil tussen schoolexamen en centraal examen soms meer dan één punt was. Daar kun je de ogen niet voor sluiten. Alle genoemde maatregelen hebben echter effect gesorteerd. Bij de afgelopen examens zaten



Rector Carel Konings

‘We zijn nog steeds een vernieuwende school die leerlingen heel veel vrijheid biedt en daarmee de gelegenheid om unieke leerervaringen op te doen. Maar we stellen wel eisen.’

we voor alle schooltypen dichtbij de 100% en het verschil tussen schoolexamen en centraal examen was verwaarloosbaar. Dat hebben we gedaan door de focus te richten op de leeropbrengsten. We hebben het onderwijs beter organiseerbaar gemaakt. Fantastisch om leerlingen alle mogelijkheden te bieden, maar als je het niet waar kunt maken, leidt het alleen tot teleurstellingen.’

‘Het concept staat maar we moeten voortdurend attent blijven op onze uitgangspunten. Zo ben ik pas aangesproken door een boze docent. In een brochure werd gesproken over ‘regels’. ‘We hebben hier geen regels’, zei hij. ‘We maken afspraken met elkaar en daar houden we ons aan. Dat woord regels past niet bij ons.’ Ik heb hem volmondig gelijk gegeven.’

Persoonlijk

Ik vraag de rector wat het werken op deze school hem persoonlijk oplevert. Hij vertelt dat hij lang in het bedrijfsleven heeft gewerkt en op een zeker ogenblik de overstap maakte naar interimklussen. Als directeur van een re-integratiebedrijf, dat in opdracht van gemeente mensen uit de sociale dienst richting arbeidsmarkt mocht bemiddelen, merkte hij dat hij ontzettend blij werd van de maatschappelijk relevante dimensie. Dat geldt ook voor het werken in deze school. ‘Het gaat hier om iets superrelevants: leerlingen doen hier levensbepalende ervaringen op. Ik vind het fantastisch om daaraan te mogen bijdragen.’

Als ik dezelfde vraag stel aan muziekdocent Niels de Koe, een vijftiger die vanaf het begin op het Amadeus Lyceum werkt, zegt

hij: ‘Ik heb me hier ontwikkeld en doe zinvolle dingen. Op het De Bruijne Lyceum was ik aan het inslapen, 15 jaar lang. Hier heb ik leren samenwerken. Dat kon ik voorheen niet, ik had geen vertrouwen in mensen.’

Over de recente aanpassingen maakt hij zich geen zorgen. ‘We zijn niets kwijtgeraakt. We gaan nog steeds in dezelfde richting en we liggen op koers. Hooguit gaan we een tempootje lager.’ Zijn collega’s in het land zou hij willen toeschreeuwen: ‘Volg de leerling en durf los te laten. Neem niet steeds zelf de leiding!’

Leerlingen bevestigen het positieve beeld. Ik spreek brugklassers die met glimmende ogen rondlopen. Ze vertellen open wat ze van de school vinden. Ze zijn er heel enthousiast over. Als ik het gesprek beëindig, zegt een van hen op serieuze toon: ‘Wel een goede recensie schrijven hoor!’

In een domein tref ik de leerlingen van havo 5 en vwo 6 aan, een goede zeventig. Ik praat even met Kim, Pauline en Luciano. Toen ze hier kwamen, vielen ze voor het hoge aandeel cultuur in deze cultuurprofiel school. Luciano heeft inmiddels zijn plannen gewijzigd: hij gaat niet de muziek in, maar de wetenschap. Samen met Pauline maakt hij nu een profielwerkstuk over zebra’s. Ze vinden het een kleurrijke school met een prima sfeer. ‘Ik weet niet hoe ik het moet zeggen,’ vindt Kim, ‘Het voelt gewoon goed.’ De andere twee knikken.

Dan heft een docent de arm in de lucht. Het leergedruis om mij heen verstomt. Ze sluit de les af als het helemaal stil is geworden. Pauze. De leerlingen drommen het domein uit.

Linie Stam, die het profielwerkstuk over de zebra’s zal gaan begeleiden als docent biologie, werkt hier inmiddels 9 jaar. Ze waardeert de geringe afstand tussen docenten en leerlingen. Dat werkt heel gemakkelijk. En de veranderingen? ‘Wat er veranderd is, is dat we groter geworden zijn en snel ook. Toen ik hier kwam zaten we op een paar honderd leerlingen, nu ver over de duizend. Dat vraagt om een professionelere, meer zakelijke houding. Vroeger kroop je gemakkelijker even bij elkaar. Maar we zijn nog steeds Amadeus!’

Tot slot

Konings zou graag meer scholen zien met dit onderwijsconcept. ‘Laten we niet de denkfout maken dat de manier waarop je het onderwijs hebt georganiseerd bepalend is voor de kwaliteit, want dat is niet zo. Maar de ene manier van organiseren biedt de individuele leerling wel meer kansen om de eigen competenties te ontwikkelen dan de andere.’ Hij hoopt dat ze over een jaar of vijf in staat zijn om het basiscurriculum (dat wat je moet doen om het examen te halen) in een deel van de onderwijstijd te doen zodat er tijd overblijft voor eigen expedities en ontdekkingsstochten.

Ik loop door de ruime aula naar buiten. Het gebouw is open en transparant. Er hangt een heerlijke baklucht. De leerlingen pauzeren, surveillerende docenten zie ik niet. Buiten is het opgehouden zachtjes te regenen. Als ik begin te rijden, begin ik onwillekeurig te neuriën. Een wijsje van Mozart uiteraard. ●

► **Piet Post werkt als interim manager en consultant in het (voortgezet) onderwijs. Reacties? Stuur ze naar ph.post@telfort.nl**